

DEBUTANTER

Livshunger, spleen, vemodslaviner och bönelik begrundan, ingångarna till vårens debutanter är lika vitt skilda som poeternas åldrar. Edith Söderström har läst tre verk med stor inbördes spännvidd.

[Lyssna på recensionen? Klicka på pilen!]

Ingen litterär genre är lika tätt förbunden med förgänglighetstematiken som poesin. Visst, inte all poesi handlar om döden – men döden är, menar jag, närvarande i all bra poesi. Däremot slår det mig hur vitt skilda från varandra dessa lyriska gestaltningar kan te sig, och hur ordet död, liksom ikläder sig olika betydelser avhängigt vem som befattar sig med det.

Ordet död härrör från det fornsvenska verbet *döia* (troligen med grundbetydelsen att domna, bli kvävd). Ordbildningen är simpel, en smått förvånad vokal *ö* innesluts av två tonande dentala klusiler. Det är enstavigt och klingar isländsk ljudekonomi. Ändå besitter denna spåda entitet en oändlig, mörk och hypnotisk kraft. En kraft som kan försätta berg, eller åtminstone få en tråkig enrading att börja vibrera.

Det här påminns jag om när jag läser 21-åriga Leon Jaskoviak Åstrands debut *Natten har öppnat mina ögon*. I den 72 sidor långa diktsamlingen återkommer ordet död flera gånger. Och som så ofta hos yngre poeter, blir döden i Jaskoviak Åstrands händer snarare en påminnelse om dess motsats. För det här är en bok som *bultar av liv*, ett verb som poeten själv använder vid flera

tillfällen och som med sin inneboende koppling till hjärtat, gör sig väl i sammanhanget.

Natten har öppnat mina ögon är helt enkelt något så ovanligt och underbart som ett debutverk som reclaimar den romantiska dikten.

**jag skyndar mig för att hinna
se tåget passera
hur du reser
och jag färdas utanför
innan jag skärs genom dig
alla mina tusentals illusioner
hur de rusar sluddrar
brusar
hur jag berusar mig
på dig**

Samlingen är indelad i två delar. Inledande "Svit" består av fristående dikter medan den avslutande kortare "En parallellhandling" mer liknar en långdikt. Samtliga verkets dikter utgår från diktjaget som ömsom hänger sig åt självsuggerering ömsom åt att tragiskt iakttä sitt eget drömmande. Det är ett övergångstillstånd som skrivs fram, självälskande, självhatande, fantiserande om vuxna mörkeräventyr. Våren utanför fönstret en explosion av vemod.

**sverige möter polen
detta är underhållning
eller inbillning
ödslighet
jag stirrar tomt på grönskan
i minuter eller sekunder
utan att riktigt veta
vad jag ska göra av den
jag ligger i fåtöljen
eller på golvet
i sovrummet eller i salen
jag romantiserar
min egen tillvaro
flörtar med mig själv
inför min ensamhet
jag har köpt en kamera
och du
är mitt tilltänkta motiv**

Däremellan tänker diktjaget tvångsmässigt på sin ändlighet: "jag är nedräkningen / jag fanns inte / jag var 1 / jag var 7 / jag är snart 20 / jag vill visa

er allt / sen finns jag inte”. Döden inskräper läsningen, ger ett slags dunkel erotisk kontur till den ohejdbara livshunger som stiger från pappret. Det är gjort med imponerande stilistisk säkerhet.

I bokens innerflik nämns den självförbrännande pretty-boy-poeten Michael Strunge som förebild, och det är uppenbart att idolen hemsöker dikterna. Inte minst vad gäller deras svärmiska karaktär men också i juxtapositioneringen mellan kropp och stratosfär. Men Åstrand Jaskoviak är mer återhållen, mindre utlevande. Mer trevande i sitt språk än sin idol.

**någonstans en bultande anemon
ringlad som en muskelknut
med huvudet mot väggen
sjunker jag djupare in i berättelsen**

Visst, det blir väl metafortyngt ibland. Visst, det trasslar ihop sig en smula, låter lite skrivövning. Men konstfull perfektion är inte vad jag förväntar mig och inte heller det som gör läsningen av *Natten har öppnat mina ögon* intressant. Det är något annat. Diktraderna liksom pulserar av oförställd närvaro. Att som tjugoåring stå fast i sin ålder och inte försöka skriva sig runt den, vittnar om en säregen poetisk mognad. Förhoppningsvis får vi läsa mer av denne debutant vad det lider.

Om Jaskoviak Åstrands bok pekar framåt mot en olevd framtid, gör den snart 43 årige Johan Dahlroths debut det exakt motsatta. *Kom, jag vet en plats* är en bakåtblickande text som finner sin poetiska glöd i det som en gång var.

Den drömska titeln på den stramt formgivna boken från Aska förlag väger inbjudande lätt i handen. Glänsande i något slags dov silverblå ton, är den en lisa för ögat.

Prologen sätter tonen. Vi exponeras för ett minne från tidig barndom där diktjagets mor drabbas av en ångestattack under en bilfärd med släktingarna. Scenen avslutas med att hon bärs ut till sin rullstol. Händelsen får det iakttagande barnet/ diktjaget att frysa till: “jag åminner känslan; att vara helt oförmögen till handling, / oförstående på ett plan men ändå helt observant, registrerande, på ett annat “.

Prologen utmynnar i en dubbeltydig bild – BMX-cykel till Konsum och glass som tröst för livets svåra umbäranden. På en gång idyll och tragik. Glassen ska sedan återkomma med jämna mellanrum genom diktsamlingen som en talisman. En ritual att finna tröst i.

Kom, jag vet en plats är en diktsamling som genljuder av sorg och förlust. På de dryga femtio sidorna behandlas teman som sjukdom i familjen, död och psykisk ohälsa. Dikterna ter sig ibland mer renodlat lyriska men oftast längre och mer prosalyriska. Flera av dem är skrivna i dialogform. Så här kan det låta:

– **Väl nere vid kajen fann jag mig några toner och dansade längs vattnet,
där ingen kunde se mig – inte en enda stjärna eller ängel tittade ned
från ovan** **Inget märkbart fattades**

– **Jag tror vi uppfann ett eget språk, där vi alltid talade eller var tysta –
så högt in i varandra, att dånet till slut blev för starkt - den efterföljande
tystnaden bedövande. Varje morgon eftersändes fartyg - tusentals
mistlurar ljud – men kunde aldrig förmå väcka denna stumhet till liv,
inte bogsera oss från land
Så fortgick det
Så fortsatte vi;
en serie brottstycken, eller nattens stjärnor
brutna ur en gruva**

Jag har svårt att hitta in i Dahlroths dikter. Inte för att de saknar vackra passager eller poetiskt täta formuleringar, utan för att boken inte tycks veta vad den är. En påtaglig obeslutsamhet kring uttrycksmetod ligger och skaver mot läsningen. Jag anar en roman, kortberättelse, en novell om en svår barndom. Men då den inte skrivs ut, bara nästan, blir det till slut frustrerande att befinna sig i poesin. Textens lyriska kvaliteter, som odiskutabelt manifesterar sig då och då och som ju borde få raderna att gnistra, blir i detta sammanhang snarare ett hinder i läsakten. Det underlättas inte av textens ofta tillkämpade och krumbuktartade lyrik-markörer. Talstreck, semikolon, kursiver, radbryt. Då de sällan bottenar i det som texten förmedlar, förstår man inte riktigt vad de tjänar för syfte.

Också vad gäller gestaltningen finns betänkligheter. Bokens oförmåga att erbjuda motbilder till allt det sorganfrätta, resulterar i att de angelägna teman som psykisk ohälsa, övergivenhet och sorg efter en bortgången mor som behandlas, blir för massiva och tenderar att tippa över i melodramatik. Det gör det än mer motigt att hitta in, förstå och komma nära.

Johan Dahlroth är uppenbarligen en stark stilist med en hypersensibel ingång till barndomens sinnrika världar. Jag hoppas att jag någon gång kommer att till fullo få ta del av den berättelse som ligger förborgad i *Kom, jag vet en plats*. Som det är nu delges jag som läsare på en gång för många och detaljerade

fakta för att texten ska kunna bibehålla sin poetiska udd och för få fakta för att få fatt i hela berättelsen.

Av de tre debutanterna är Lars Andersson den litterärt mest erfarne. Etablerad författare och essäist kommer han i år, 68 år gammal, ut med sin första diktsamling *Jordens ansikte*.

Den inbundna kolossen på 180 sidor känns underligt arkaisk, hela dess väsen utstrålar 80-/ 90-tal. Så här brukar de kvarblivna böckerna på antikvariatens dammiga lyrikhylla se ut. Att verkets olika delar åtföljs av oljemålningar föreställande människoansikten – bilder som inspirerat poeten till verket men som i övrigt inte har någon direkt koppling till det skrivna – känns också en smula *anno dazumal* (vilket inte fråntar konstnären Karin Westmans alster dess egenvärde såklart). Man blir på sin vakt, börjar osökt tänka på de tusen och åter tusen diktmanus som strömmar in till förlagen, skrivna på kammaren av personer som har bokhyllan full av 1900-talspoesi på provocerande tryggt avstånd från samtidens intertextuella samtal. Men så börjar man läsa. Och inser efter första strofen att det här är bra. Det här är något helt eget.

Jordens ansikte är uppbyggd enligt den katolska böncykeln *Rosenkransen* som utgörs av veckans dagar. Boken är således indelad i sju delar, namngivna efter veckodagarna med ett av poeten tillfogat värdeord inom parantes: tisdag (smärtan), onsdag (härligheten) etc. De olika avsnitten kan ses som meditationer. De kristna motiven är dominerande, Kristi liv från födsel till korsfästelse utgör en slags ram. Men världens brus letar sig ständigt in i dikten, i allt från svarta hål till faderblivande. Att vi har att göra med en essäist som är van att tänka i vida banor, går inte att ta miste på. Det är som att Andersson vill omfatta hela varat, dess outgrundliga mysterium och oförenliga inneboende paradoxer.

Vad är det då som är så tilltalande med *Jordens Ansikte*? För det här är varken dikt som bryter nya banor eller excellerar i sitt uttryck. Snarare är det en slags essäistisk poesi där innehållet alltid föregår formen. Men den är trösterik, sinnesvidgande, stilsäker och folklig på ett befriande sätt. Särskilt tycker jag om de enkla bilder från vardagen som bryter in i det i övrigt andligt färgade språket.

/.../

**Sent nu på kvällen, detta som är pingstdagen,
när pojken sover och månen har flyttat halva sin kropp
till höger ut i en blekblå icke-natt, och tre fåglar
styr inunder dess sneda kroppshalva, en efter en,**

**undrar jag över dig, ande, som kunde förstålla dig
det nordiska ljuset, och grönskans smala eldtungor
ur björkkronor, sjövattnets gnisthärd och hur ett barn
går på händer i gräset. Och hur ett barn vecklar ut**

**sitt modersmål i fantasier om grådvärgar, vildhundar,
hemmet som kretsar där i sin bana vid sidan av synfältet.**

/.../

I *Jordens ansikte* blir existensen mer än hos de tidigare nämnda poeterna, något som undersöks, som dissekeras som läggs upp till beskådan. Döden är den "icke-levande tiden", som poeten själv skriver. "I strandbrynet, vid händelsehorisonten". Rymdlik, stum. Berövad på sin jordiskhet. Men närvarande i allt, både i det tragiska avskedet och i det euforiska välkommandet. Ta de exempelvis de här radera, där en far tänker tillbaka på sitt första barns ankomst.

/.../

**I minuter stod jag i skräck, i väntan
på att alla skulle se, eller jag kanske satt
och strök min son över huvudet.
Så förstod jag att det inte var någonting alls,
en blötslickad ensam hårvirvel bara
i nackens fåra. Rummet där vi var,
det släppte in mig, blev mitt också.**

/.../

Skräcken som den nyblivne pappan erfar, i känslan av att förlora det som precis skänkts honom, är vackert framskriven. Men också den oförblommerade glädje som det först oroliga och sedan lättade diktjaget bär med sig ut från BB. En glasruta har krossats. Bilsätet bredvid förarsätet visar sig vara täckt av glassplitter, ett "gnister av galaktiskt avfall, långt inne i min lycka". Diktjaget kan inte ta in världens förstörelse, så uppfylld är han av det han varit med om.

Minnet i all sin enkelhet berör mig. Det får mig också att tänka på äldre generationers pappor, och min egen far, ensamma med sina stora känslor, hemskickade från sjukhuset, så som var brukligt förr. Mest av allt, tror jag, påminner Anderson mig om att livets största triumf, det ögonblickets mirakel som är nedkomsten av ett barn, också rymmer dess precisa motsats. En lika klar som genomlyst insikt om vår utmätta tid på jorden.

Natten har öppnat mina ögon

Leon Jaskoviak Åstrand

Trombone förlag, 2022

Foto: Annika von Hausswolf

Kom, jag vet en plats

Johan Dahlroth

Aska förlag, 2022

Foto: Magnus Olsson

Jordens ansikte

Lars Andersson

Polaris, 2022

Foto: Kari Løvaas